

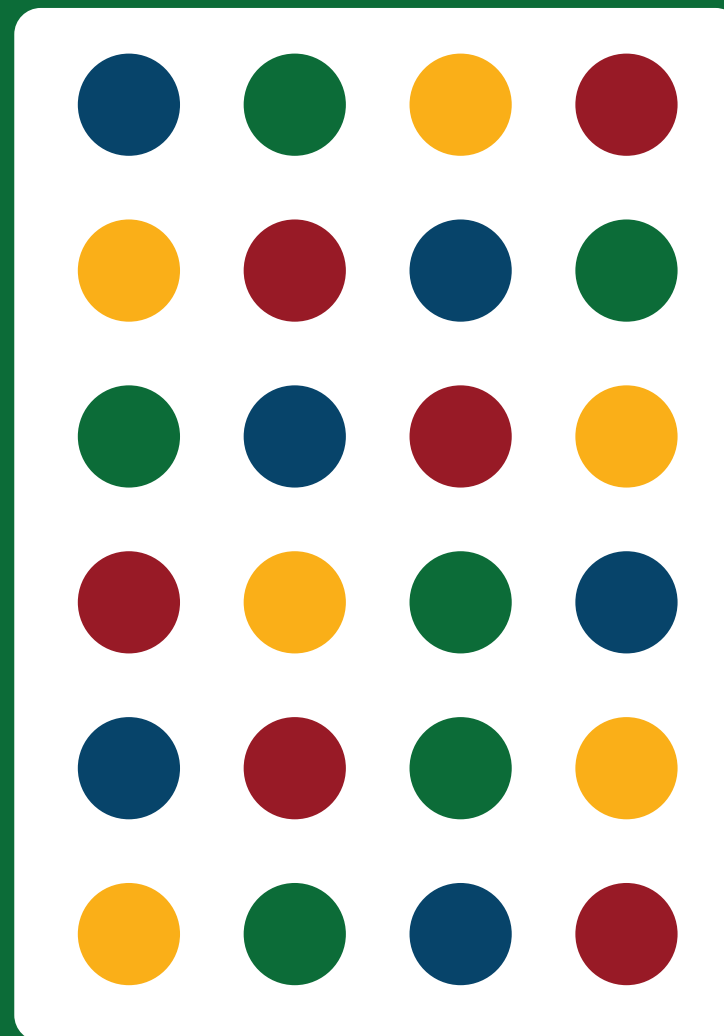
“Mijn positie is er de afgelopen 2,5 jaar zeker niet beter op geworden, eerder verslechterd.”

Anoniem, illustrator en visueel ontwerper

Werken voor
een kratje bier...

en meer onbillijke voorstellen

platform

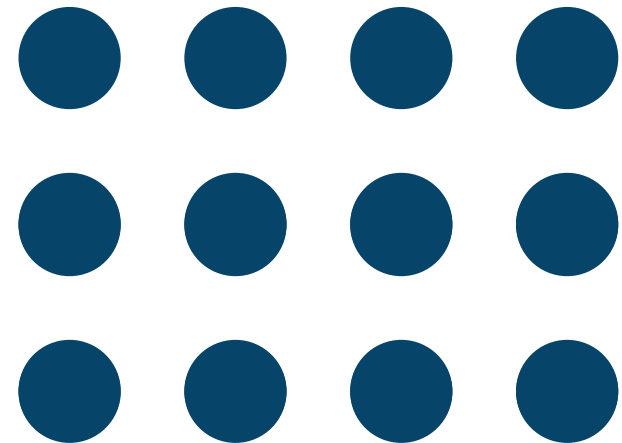

Tussenevaluatie auteurs- contractenrecht

Werken voor een kratje
bier... en meer onbillijke
voorstellen

“Alles is hetzelfde gebeven: accepteer de gage die wordt geboden, sta al je rechten af – óók je naburig recht – en geen zeggenschap over hergebruik, laat staan een vergoeding. Daar tegenin gaan laat ik wel uit mijn hoofd. Go with the flow of zit zonder werk.”

Anoniem, stemacteur, vertaler

“Bij de Persgroep worden mijn artikelen zonder vergoeding in allerlei andere kranten overgenomen, terwijl ik ze eerder aan verschillende Persgroep-kranten in Nederland en Vlaanderen kon verkopen om zo nog enigszins normaal betaald te worden. Vaak verdien ik maar 300 euro voor een stuk van zo’n 1000 woorden waar ik vele dagen mee bezig ben geweest. Dat is dus ver onder het minimumloon. Helaas zitten vrijwel alle kranten tegenwoordig bij de Persgroep. Ik snap niet waarom de politiek of mededingingsautoriteit er niet iets aan doet om de enorme macht van de Persgroep in te perken.”

Anoniem, journalist

Niet meer dan een kratje bier

Mayke Nas, Componist des Vaderlands, gaf op 30 november 2017 een cadeau aan de Tweede Kamer: een nieuwe muzikale stemmingsbel, ter vervanging van de oude, als irritant ervaren monotone bel.

VVD-fractievoorzitter Klaas Dijkhoff vond het niets, bij voorbaat te duur, en deed de dag erna een open oproep voor een alternatief. De beloning die hij daarvoor over had: “Niet meer dan een kratje bier.”

De reactie van Mayke Nas: “Hoeveel goedkoper dan GRATIS wilt u het hebben, Klaas Dijkhoff? Ik heb die nieuwe stemmingsbel als cadeau aangeboden. Samen met een rapport dat laat zien dat niemand, ook componisten niet, van een kratje bier kan leven.”

Hoewel de weinig tactvolle opmerking en oproep van Dijkhoff vermoedelijk komisch bedoeld waren en hij er enkel mee wilde aangeven dat hij geen behoefte had aan een nieuwe bel, denken velen nog altijd letterlijk in de termen die hij bezigde. Ook producenten, opdrachtgevers en exploitanten die zelf een goed inkomen aan het werk van auteurs en artiesten verdienen. Die auteurs en artiesten worden nog steeds vaak afgescheept met een minimale vergoeding – soms letterlijk, op bijvoorbeeld poppodia, met een kratje bier.

Hoe komen wij tot een werkelijke mentaliteitsverandering? En hoe overtuigen wij Kamer en overheid van de noodzaak tot actief ingrijpen?

**Wij laten de makers
zelf in dit boekje aan
het woord.**

Twéeënhalf jaar auteurscontractenrecht maakt nog weinig verschil

Op 1 juli 2015 werd het auteurscontractenrecht ingevoerd: een wettelijke bescherming van auteurs en artiesten tegen wurgcontracten. De bedoeling was om makers niet langer aan het kortste eind te laten trekken, hen de ruimte te geven om te kunnen onderhandelen over goede voorwaarden en billijke vergoedingen. De nieuwe wet, beloofde toenmalig staatssecretaris Fred Teeven, zou na vijf jaar geëvalueerd worden, met een tussenevaluatie na tweeënhalf jaar. Dat moment is nu gekomen.

Wat is dan nu de tussenstand? Is de contractpraktijk werkelijk verbeterd? En zo niet, waarom niet?

Platform Makers, het samenwerkingsverband van beroepsorganisaties en vakbonden voor auteurs en artiesten, heeft steeds voor strengere regelgeving gepleit. Maar vooral was ons – en naar wij hoopten ook de overheid – helder dat veel af zou hangen van de handhaving van de nieuwe wet. Daartoe werd onder meer de Geschillencommissie

Auteurscontractenrecht opgericht. Maar de eerste klacht tegen een grote platenmaatschappij kon al niet in behandeling worden genomen. De betreffende maatschappij weigerde zich bij de commissie in te schrijven. Daarnaast durven nog altijd veel makers de gang naar de geschillencommissie of naar de rechter niet te maken uit angst geen vervolgoordrachten meer te zullen krijgen.

Een ander belangrijk element in de wet is en was de mogelijkheid van collectieve onderhandeling tussen bonden en beroepsorganisaties enerzijds en brancheorganisaties van producenten anderzijds. In de meeste branches weigeren bijvoorbeeld dagbladuitgevers tot op heden nog altijd om überhaupt aan een onderhandelingstafel plaats te nemen. Omdat geen prikkel tot onderhandelen in de wet werd opgenomen, kiezen exploitanten, de sterkste onderhandelingspartij tenslotte, er veelal voor hun voordeel in de individuele onderhandeling niet op te geven. De wet biedt slechts ruimte voor collectief onderhandelen, maar geen enkel dwangmiddel. De wet

schept kaders, de mogelijkheid van een geschillencommissie en de mogelijkheid van collectief onderhandelen. Maar zelfs de door de overheid gesubsidieerde publieke omroep weigert tot op heden aan de geschillencommissie deel te nemen en gaat gewoon door met het voorleggen van onredelijke contractbepalingen. Ook de redelijke vergoedingen die de filmwereld werden voorgehouden, zijn er nog steeds maar ten dele gekomen. En verschillende grote media-uitgevers hebben zelfs rond de invoering van de wet hun inkoopvoorwaarden zo aangepast, dat de beoogde positieve effecten voor makers zoveel mogelijk weg-gecontracteerd worden.

Kortom: de wet begint meer en meer op een papieren tijger te lijken.

Voor een evaluatie heb je natuurlijk input uit het veld nodig. Wat maken de makers, auteurs en artiesten mee sinds de invoering van het auteurscontractenrecht? We vroegen hen voor deze tussenevaluatie naar hun ervaringen uit de dagelijkse praktijk. Ondanks een

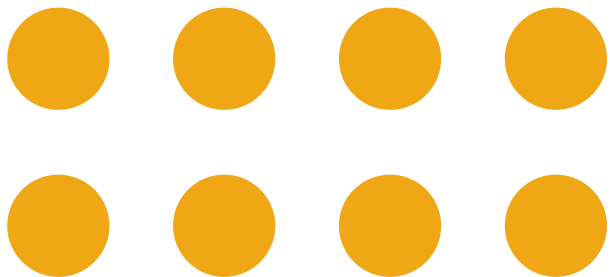
klein aantal positieve geluiden, laat het merendeel van hun reacties zien dat we er nog lang niet zijn. De machtspositie van de grote uitgevers en exploitanten blijkt onverminderd: makers worstelen nog altijd met contracten en tarieven en het gebrek aan onderhandelingsruimte daarover. Hun persoonlijke verhalen tonen overtuigend aan dat een wettelijke bescherming niet louter normen en kaders moet bieden. Er is nog niet genoeg veranderd aan de positie van makers om te kunnen spreken van 'billijkheid'.

Wij vragen u naar hen en naar het beeld dat zij schetsen te luisteren.

Erwin Angad-Gaur
voorzitter Platform Makers

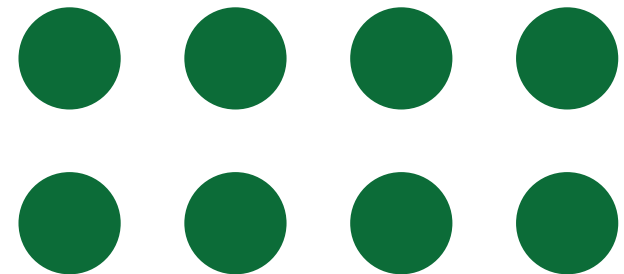
“Het is de afgelopen 2 jaar alleen maar verslechterd. Auteursrechten moet je vaak op voorhand overdragen, en na afloop alle bronbestanden ook, zonder dat daarvoor betaald wordt. Het budget voor grote opdrachten wordt al van tevoren vastgesteld en er zit geen enkele rek in: take it or leave it. Het gesprek erover zet de relatie keer op keer onder druk.”

Peggy van Sebillen, directeur Zuiderlicht design & communicatie

“De bekende Sanoma-uitgeverijen als Malmberg en VAN IN (België) blijven de contracten steeds verder onder druk zetten. Meteen afkoop van beeldrechten, zonder fatsoenlijke vergoeding en net doen alsof hun neus bloedt. Ze snappen het zogenaamd niet. De budgetten worden steeds lager en er worden vervelende zakelijke spelletjes gespeeld om van alles voor elkaar te krijgen van de makers.”

Anoniem, grafisch ontwerper en illustrator

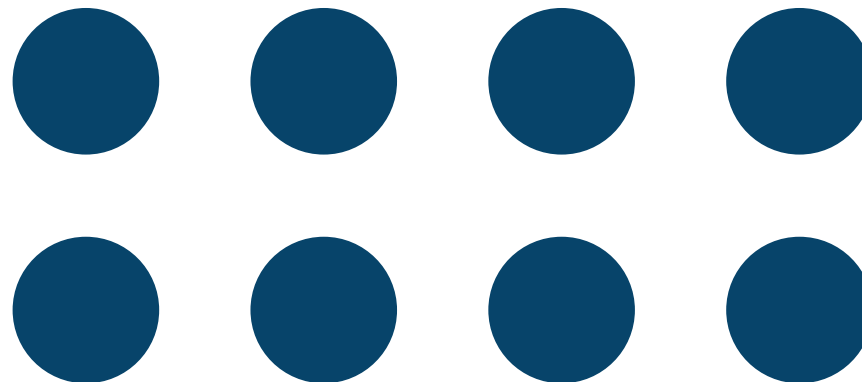
“Tarieven zakken door de bodem”

“Mijn positie is er de afgelopen 2,5 jaar zeker niet beter op geworden, eerder verslechterd. Freelance tarieven voor een commercieel bedrijf werden gehalveerd van 60 naar 30 euro per uur, waardoor ik niet meer als oproepkracht voor ze kon werken. Daarnaast ben ik voor het eerst van mijn leven akkoord gegaan met een wurgcontract. Dat was voor een opdracht voor een methode van uitgeverij Malmberg. De voorwaarden waren veel slechter en de tarieven per illustratie waren lager dan bij de vorige opdracht in 2010. Er viel nergens over te onderhandelen. Ik heb het niet op een geschil laten aankomen, omdat het risico te groot is dat ik dan niet meer gevraagd word. Dat is me al eens overkomen toen ik bij ThiemeMeulenhoff mijn grenzen aangaf omdat zij met onredelijke vergoedingen en deadlines kwamen.

De teneur lijkt te zijn dat opdrachtgevers wel creatieven willen inschakelen, maar dat ze er steeds minder voor willen betalen. Als het zo doorgaat moet je als illustrator straks twee bijbaantjes nemen om je vak te kunnen blijven uitoefenen. Er zijn mensen die zeggen dat de uitgeverijen niet anders kunnen, omdat ze anders failliet gaan. Maar Sanoma kocht een paar jaar terug zelfs een televisiezender! Dus het valt wel mee met dat geldgebrek.

En dat terwijl ze de tarieven voor de makers van hun bladen door de bodem laten zakken. Op fora van illustratoren doen nu zinnen uit hun contracten de ronde die voorschrijven dat je je rechten met terugwerkende kracht over vorige opdrachten alsnog afstaat. De contracten van de Persgroep zijn overigens net zo onredelijk. Het scheidt wantrouwen. In feite vragen opdrachtgevers of je mede-investeerder wil zijn of gedeeltelijk vrijwilligerswerk voor ze doet. Maar het levert je geen winst en ook geen voldoening op. Het is absoluut geen eerlijke manier van zaken doen. En dat doet de branche geen goed.”

Anoniem, illustrator en visueel ontwerper

“Je kunt er niet van leven”

“Vooral de uitgeverijen waarmee we de afgelopen jaren hebben gewerkt leggen opvallend éézijdige contracten met bizar lage tarieven voor. Je kunt als ontwerper anno 2017 echt niet leven van het ontwerpen van boeken en boekomslagen. Dat moet je kennelijk zien als extraatje, niet als ‘gewoon’ werk. Als je je beroept op je auteursrechten, word je hoe dan ook ervaren als ‘lastig’. Het motto ‘voor jou zoveel anderen’ maakt het erg lastig om voor je eigen rechten op te komen. Dat hebben we in twee gevallen toch gedaan. Helaas hebben we van deze opdrachtgevers voorsnog geen opdrachten meer gekregen, hoewel de eerdere opdrachten aantoonbaar zeer naar wens waren vervuld.

Bij de één ging het om de verkoop van een prijswinnend ontwerp, het Best Verzorgde Boek. We hebben laatst uitgerekend dat we voor het maken van dat boek uiteindelijk € 2,50 per uur hebben gekregen. Maar daar ging het conflict nog niet eens over. Dat ging over de verkoop naar het buitenland (Duitsland & VS). Wij hebben op basis van advies van de BNO onze prijs bepaald, maar de Nederlandse uitgever wilde eigenlijk liever niet meer dan 50 euro vragen aan de buitenlandse uitgeverijen voor de volledige prijswinnende boekverzorging.

Daarnaast hebben ze zonder dat we daar iets over hadden afgesproken ons ontwerp (verminkt) gebruikt om een e-book van te maken. Ook hebben ze zonder ons in te lichten een goedkope herdruk gemaakt met daarin ontwerpen van ons, waarvan zij vinden dat het auteursrecht niet bij ons ligt. Wij hebben ons uiteindelijk overal bij neergelegd in de hoop dat we nieuwe opdrachten zouden krijgen. Maar dat is dus nog niet gebeurd.

Hetzelfde geldt voor een andere bekende Nederlandse uitgeverij die in een overeenkomst stelde dat wij al onze rechten moesten afdragen en dat de afkoopsom daarvoor in de gage verwerkt was. Na een ellenlange discussie zijn ze akkoord gegaan met een door de BNO geadviseerde licentie. Maar die is een jaar nadat we de opdracht hebben gekregen nog altijd niet ondertekend.”

Daphne de Vries en Anouk de l'Ecluse, Bureau Merkwaardig, grafisch ontwerpers

“Ik wil niet op de zwarte lijst belanden”

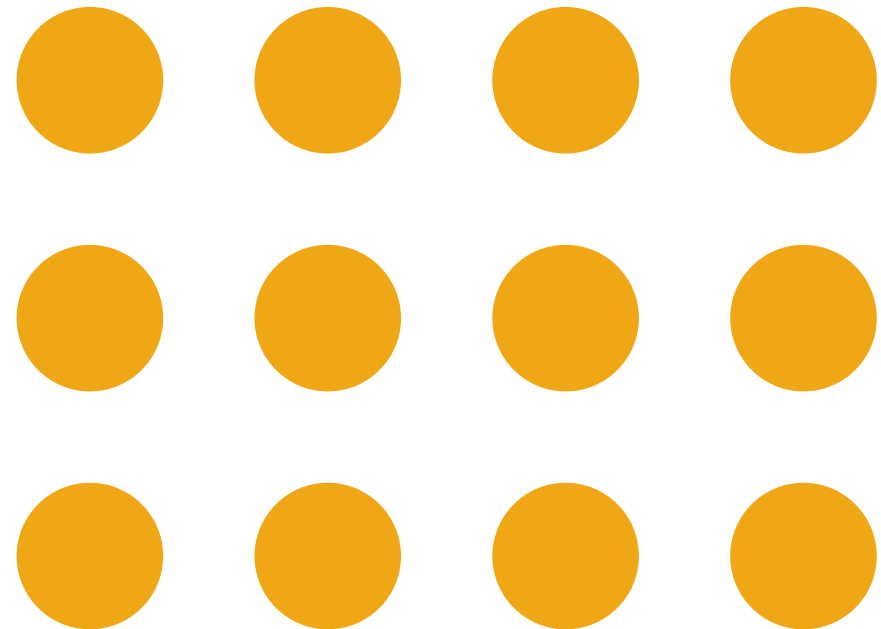
“Bij de Sanoma-bladen waarvoor ik werk is het honorarium gezakt: het is soms zelfs de helft minder dan het jaar ervoor. Ik krijg steeds vaker te horen dat ze ook illustratoren kunnen vinden die het gratis willen doen. Dat lijkt de laatste tijd dus een beetje het ding: te veel illustratoren zijn bereid gratis te werken voor de populaire bladen. Bestáát mijn beroep nog wel over 10 jaar?”

Met kleinere opdrachtgevers werk ik prima samen, maar de grotere mediabedrijven en uitgeverijen hebben een enorme machtspositie waarmee ze illustratoren in een hoek duwen. En illustratoren laten het gebeuren, vaak zonder er iets van te zeggen. Sinds ik na een klacht over een tariefdaling van 89 naar 45 euro voor dezelfde illustraties op de zwarte lijst van de educatieve uitgeverijen ben beland, ben ik ook angstig om er tegenin te gaan. Ik wil niet op de zwarte lijst van Sanoma belanden, ook al zijn hun contracten niet oké.

Soms voelt het alsof je je ziel moet verkopen om je vak te kunnen uitoefenen. In die contracten staat dat je al rechten overdraagt. Gemaakte illustraties worden jarenlang voor allerlei uitingen gebruikt, soms zelfs doorverkocht aan derden zonder compensatie of inspraak. Maar dat mag je niet zeggen tegen anderen: je ondertekent namelijk ook dat je

met niemand over de inhoud van het contract mag praten. Professioneel illustrator zijn is momenteel een soort koordansen.”

Anoniem, illustrator

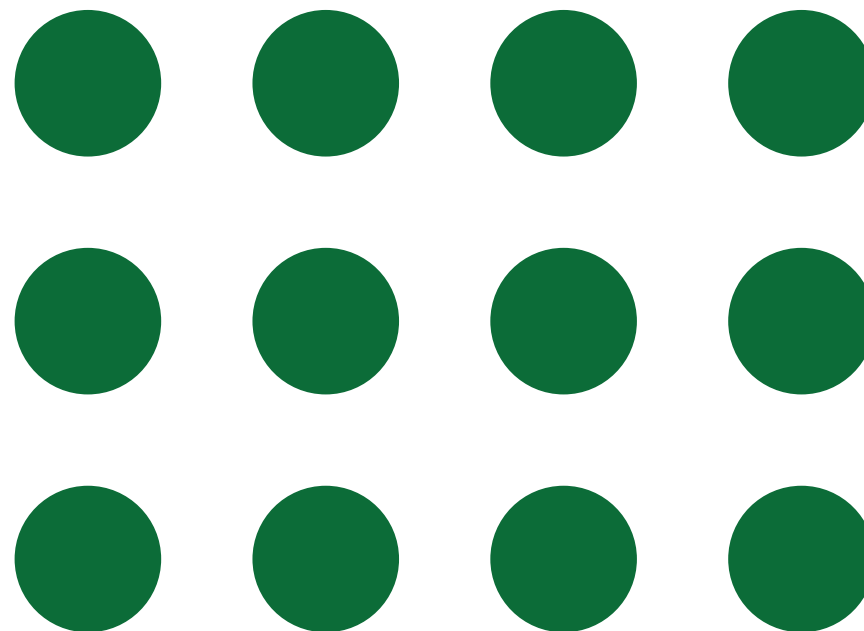
“Je hebt minder te vertellen”

“De positie van fotografen is vrij wankel en ik heb die niet zien verbeteren de afgelopen 2 jaar. Er zijn zoveel fotografen die niet van hun vak kunnen leven. Maar een klein aantal kan er echt van rondkomen. Dat kun je marktwerking noemen, maar het is ook zonde. En die markt gaat nog steeds niet netjes om met beroepsfotografen. Ik heb het idee dat de laatste tijd alleen maar slechter wordt. Je hebt als fotograaf minder te vertellen en je krijgt minder betaald.

Ik begon ooit als nieuwsfotograaf, maar ik had al snel door dat ik daar niet van kon leven. Sinds ik de belachelijke contracten van Sanoma heb geweigerd te tekenen, werk ik ook niet meer voor ze. Soms doe ik nog wel eens wat met een omweg voor het Parool. Maar daar verdien je niets aan, dat is puur voor de eer. Voor een foto krijg je nog exact hetzelfde als 20 jaar geleden. En dat die foto dan in 6 kranten wordt doorgeplaatst zonder extra betaling moet je gewoon voor lief nemen. Wat je voor series krijgt is schrikbarend afgenomen. Vroeger kreeg je voor een serie in Nederland 750 euro, en voor een serie in het buitenland 1250 euro. Nu is dat voor binnen- én buitenland 210 euro.

Bij sommige kranten krijg je trouwens maar 35 euro voor een foto in opdracht, dan moet je voor dat bedrag op stap. Niet te doen.”

Sander Nieuwenhuys, fotograaf

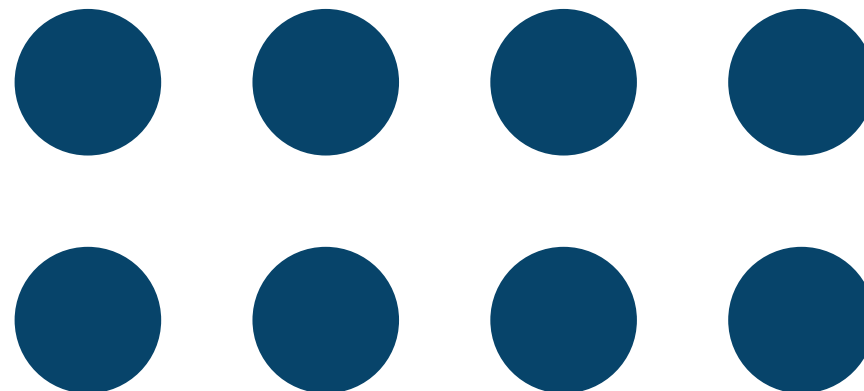
“Je staat toch in je uppie”

“Inmiddels is het gelukkig gebruikelijk dat bij opdrachten contracten gehanteerd worden. De eerste versie van zo’n contract is helaas meestal vrij belabberd voor de componist, zowel wat betreft het honorarium als qua rechten. In de praktijk doen veel opdrachtgevers eerst een poging om er goedkoop vanaf te komen. Dat gebeurt ook op het hoogste niveau van componeren, als een opdracht betaald wordt uit eigen budgetten van bijvoorbeeld de opera of orkesten. Daar is het voor ons componisten vaak knokken om tot een fatsoenlijke betaling te komen. Het heeft wel even geduurd voordat ik daar überhaupt wat over durfde te zeggen. Je staat toch in je uppie tegenover een bedrijf waar je afhankelijk van bent. Mijn oplossing hiervoor is dat ik een manager genomen heb die tegen betaling voor mij onderhandelt.

Daarnaast waaien er bijvoorbeeld bij de publieke omroep nog steeds contracten rond waar standaard in staat dat de opdrachtgever alle auteursrechten krijgt, ook nog eens zonder daar een extra vergoeding voor te betalen. Dat is haast crimineel te noemen vanuit oogpunt van de componist. Ik kaart dat elke keer aan, en de betreffende producenten zijn het ook altijd met mij eens dat dat niet kan. Maar vaak wordt er gezegd dat dat nou eenmaal in de ooit zo

opgezette standaard contracten staat, die dan weer via een andere afdeling worden opgesteld en verstuurd. Ik vraag me af hoe het kan dat instanties op dat niveau zo iets standaard in hun contracten zetten. Ik geloof niet in kwaai bedoelingen, ik werk heel fijn samen met de mensen van de omroep. Het lijkt er meer op alsof dit een soort administratief overblijfsel is wat hardnekkig op papier blijft staan. Ik let er zelf wel op dat ik daar een streep door zet voordat ik teken, maar wie dat niet doet, tekent in één klap zijn rechten weg. Als daar een algemene waarschuwing over uitgesproken zou kunnen worden zou dat fijn zijn.”

Anoniem, componist en uitvoerend muzikant

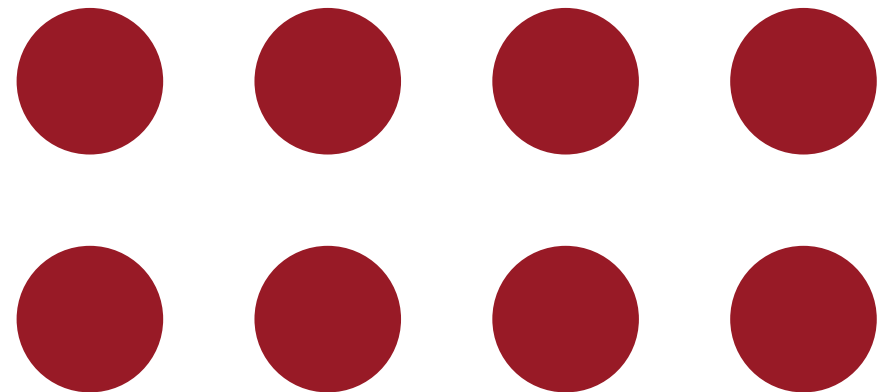
“Contracten zijn volledig dichtgetimmerd”

“Als operazanger heb ik gelukkig geen last van eenzijdige contracten, daar regeert de wet van vraag en aanbod. Maar ik ben ook stemacteur en dubbingvertaler, en in de wereld van de nasynchronisatie worden de duimschroeven steeds verder aangedraaid. Tarieven zijn al in jaren niet verhoogd, enkele zelfs in de afgelopen jaren met 25 procent verlaagd. En er is geen enkele mogelijkheid om te onderhandelen. Wij hebben het als acteurs en vertalers te doen met de opnamestudio's die ons inhuren. En zij zijn enkel de boodschapper namens de mondiale firma's zoals Disney. Met zijn allen minimumtarieven afspreken mag niet, dus we kunnen geen vuist maken.

Contracten zijn volledig dichtgetimmerd. Op veel punten ontbreekt bovendien de wederkerigheid. De verplichte modelcontracten lijken te zijn aangegrepen om van alles en nog wat af te dwingen. Zo moeten we tekenen voor de afdracht van al onze rechten, inclusief de rechten die bij NORMA en LIRA zijn ondergebracht. Daarnaast wordt er steeds meer gemorreld aan de zelfstandigheid van de zzp'ers die wij wel zijn. Zo is er al sprake van niet thuis mogen vertalen, maar daarvoor bij de opdrachtgever op kantoor moeten zitten. We mogen ons werk niet uitbesteden en alle voorwaarden voor Nederlands zzp-schap in belastingtechnisch oogpunt

staan onder druk. Dit terwijl wij geen enkele zekerheid krijgen. Een ander punt is dat er voor video on demand zoals Netflix, Videoland en het toekomstige Amazon, maar ook voor de content op gratis internetkanalen als YouTube, helemaal geen rechten worden uitgekeerd. En dat is een tak binnen onze branche die keihard groeit. Helaas is daar in het auteurscontractenrecht nog niets voor geregeld. Wat dat betreft loopt dat 'nieuwe' recht wel een beetje achter.”

Anoniem, operazanger, stemacteur, dubbingvertaler

Wat de producent ervoor geeft...

Regisseur Esmé Lammers maakte een kaskraker met Soof 2: de film trok bijna 900.000 bioscoopbezoekers. Het gekke is dat de regisseur en scenarioschrijver nauwelijks iets van de winst hebben gezien. "Door de wettelijke overdracht van rechten zijn wij totaal afhankelijk van wat de producent ons wil geven. En veel is dat in dit geval niet."

"Wat is daar nou billijk aan?"

"Het goede nieuws is dat we inmiddels een vergoeding voor de exploitatie van ons werk via de kabel krijgen." Regisseur Esmé Lammers begint haar evaluatie van het auteurscontractenrecht positief. Sinds de invoering in juli 2015 geldt er verplicht collectief beheer voor tv-uitzendingen, en die rechtenvergoedingen komen via de rechtenorganisaties VEVAM, LIRA en NORMA bij de makers terecht. "Maar we zouden als film- en programmamakers een vergoeding voor elke exploitatie moeten krijgen, óók in de bioscoop en voor video on demand." Want ook al spreekt de wet van 'het recht op een billijke vergoeding', in de praktijk zien de makers daar bar weinig van. Afgezien van de kabelrechten zijn ze door de wet volledig afhankelijk gemaakt van de producent als het over inkomsten voor de exploitatie gaat. En wat de producent uiteindelijk doorgeeft aan de makers blijkt vaak niet in verhouding te staan tot de gemaakte winst.

Klacht

Een voorbeeld is de verdeling van de opbrengst van Soof 2. Lammers, regisseur van deze bioscoophit uit 2016, heeft daar inmiddels samen met de scenarioschrijver een klacht over ingediend bij de Geschillencommissie. “De film heeft 900.000 bezoekers getrokken, dus dat kun je zonder meer een bestseller noemen,” zegt Lammers. Dat bezoekersaantal staat garant voor zo’n 7,5 miljoen euro aan inkomsten. Daarvan gaat een groot deel naar de bioscopen, de distributeurs en de investeerders. Maar een schematische weergave van de verdeling van inkomsten van een bioscoopfilm op filmzaken.nl laat zien dat de producent er meer dan een ton aan overhoudt, en daarnaast door het Filmfonds beloond wordt met een Bonus voor Succes van 658.537 euro om een nieuwe film mee te maken. De scenarioschrijver en de regisseur kregen van de winst uiteindelijk tussen de 10.000 en 20.000 euro, niet eens genoeg om een nieuw scenario van te schrijven. Van de bonus kregen zij hoegenaamd niets. Lammers: “Wat is daar nou billijk aan?”

Vermoeden van overdracht

Of de ingediende klacht iets gaat opleveren, is nog onduidelijk. Het addertje zit hem in ‘het vermoeden van overdracht’. De wet veronderstelt dat filmmakers

hun exploitatierechten overdragen aan de producent, zodat die de film of het programma kan verkopen. En dat is in de praktijk ook zo. Alleen is de tweede veronderstelling – dat de producent de makers een billijke vergoeding geeft en mee laat delen in opbrengsten – niet zoals het er in de praktijk aan toegaat. Lammers: “We hebben onze rechten voor een honorarium overgedragen aan de producent, en hebben een aandeel in de winst. Maar door alle afspraken die de producent maakt met investeerders en door de ondoorzichtigheid in wat er nu eigenlijk verdiend wordt, delen we uiteindelijk niet mee in het succes.”

“Uiteindelijk delen we niet mee in het succes”

Mits

Hoe dat op te lossen is? “Er zou in de wet moeten staan dat het vermoeden van overdracht geldt mits er een heldere vergoedingsafpraak ligt voor elke exploitatie en de geldstromen transparant zijn. Dat woordje ‘mits’, daar draait het om. Nu is het alsof je bij de bakker het

brood al opeet voordat je zegt wat je ervoor wilt betalen. Wat ik minstens zo erg vind, is dat ik door die overdracht van rechten totaal geen zicht meer heb op mijn werk. Ik weet niet wat er met mijn films gebeurt en welke afspraken erover gemaakt worden.”

Esmé Lammers (1958) studeerde eerst wis- en natuurkunde aan de Universiteit van Amsterdam en voltooide daarna de filmopleiding aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Haar eerste lange speelfilm, *Lang leve de koningin*, won de prijs voor Beste Film op het Nederlands Filmfestival 1996. In 2002 schreef en regisseerde Lammers de Engelstalige film *Tom en Thomas* met Aaron Johnson en Sean Bean. In 2005 regisseerde ze de film *Amazones* en in 2016 de bioscoophit *Soof2*, naar het scenario van Marjolein Beumer. Lammers schreef daarnaast ook scenario's voor televisieseries zoals *Wet & Waan*, *Baantjer*, *Vrouwenvleugel* en *Flodder*.

Doordringen tot de top

Journalist en columnist Sheila Sitalsing schrijft nog wel eens een boze brief aan de Persgroep, haar belangrijkste opdrachtgever. "In mijn positie kan ik me gelukkig een grote mond over onredelijke voorwaarden permitteren. Ook al lijkt het niet meteen iets op te leveren, we moeten die scheve machtsverhouding toch bespreekbaar zien te maken."

"De individuele freelancer heeft geen enkele macht"

Mooi dat er regels zijn gemaakt waar freelancers op kunnen teruggrijpen, maar in de praktijk beroep je je er toch niet zo snel op, zegt Sheila Sitalsing: "Het is niet zo dat journalisten sinds juli 2015 allemaal de Persgroep of TMG belen met de mededeling dat ze ook eigen algemene voorwaarden hebben en of de opdrachtgever die nu alsjeblijft wél kan respecteren."

Prikkel

Voor veel journalisten zijn de grote mediaconcerns samen een kartel dat voor vrijwel alle kranten en bladen in Nederland onwrikbare voorwaarden stelt als je ervoor wilt schrijven. Het is nog altijd lastig om als individu bezwaar aan te tekenen tegen de groep waarvan je afhankelijk bent voor je inkomen. Sitalsing kan als vaste columnist op pagina 2 van de Volkskrant misschien wat makkelijker haar mond opendoen. En dat doet ze dan ook, want er moet toch érgens een prikkel vandaan komen die de

Belgen aan de top aanzet om hierover na te denken. Helaas dringt de boodschap meestal niet door tot de regionen waarvoor hij bedoeld is: "Wij hebben direct te maken met hoofdredacties, dat zijn zelf journalisten die begrip hebben voor de positie van freelancers. Maar zij zijn niet degenen die de algemene voorwaarden maken. Dat is iets op concernniveau, en daar valt niet onderuit te komen als je voor de krant wilt werken. Wat dat betreft heeft de individuele freelancer geen enkele macht."

"Voor jou tien anderen"

Geen zeggenschap

Wat Sitalsing vooral dwars zit in die voorwaarden is dat ze de zeggenschap over haar werk kwijt raakt. De exclusieve licentie waarvoor je bij de Persgroep moet tekenen, betekent dat het werk dat ze voor de Volkskrant schrijft, in alle kranten en bladen van het concern en op Blendle kan worden doorgeplaatst. Dit is ooit afgekocht met een eenmalige tariefstijging van 5 procent. "Voor de goede orde: de krant verzorgt mij goed en liefdevol. Maar er zijn collega's die voor 13 cent per woord voor de regio-

nale kranten werken; die komen niet uit. En als ze er wat van zeggen, krijgen ze te horen 'voor jou tien anderen'."

Praten over geld blijft lastig: "Wie in loondienst werkt, heeft vaak het idee dat freelancers bakken met geld verdienen, wat in de journalistiek zeker niet het geval is. Ze lezen over de zelfstandigenaftrek, en denken 'belachelijk!', maar ze hebben geen idee wat overblijft na aftrek van belasting, arbeidsongeschiktheidsverzekering, pensioen, vakantie, ziekte en voorziening voor opdrachtluwe periodes. De NVJ heeft weleens voorge-rekend dat schrikbarend veel freelance journalisten onder het cao-loon worden betaald."

Collectief onderhandelen

Toen de Persgroep rond de invoering van het auteurscontractenrecht met nieuwe algemene voorwaarden kwam waarin alle financiële risico's voor schijnzelfstandigheid bij de opdrachtnemer werden gelegd, sprong de NVJ er bovenop, waarna die bepalingen geschrapt werden. "Die waren in strijd met de wet," aldus Sitalsing. Rest de vraag of de belangenorganisaties de onredelijke bepalingen over exclusieve licenties er ook uit kunnen krijgen. En of ze daadwerkelijk collectief kunnen gaan

onderhandelen over de billijke tarieven waar je als maker recht op hebt volgens de wet. Sitalsing: "Collectief optreden voor freelancers zou makkelijker moeten worden. Het is zo belangrijk wél te protesteren als freelancer, al lijkt dat niets op te leveren. Anders is het net alsof we het maar accepteren. Laten we vooral niet te bang zijn. Zwijgen is niet goed voor de journalistiek."

Sheila Sitalsing (1968) werkte voor het Rotterdams Dagblad, Elsevier en de Volkskrant als financieel-economisch verslaggever, correspondent Europese Unie, chef Economiëredactie en politiek redacteur. Tegenwoordig is ze freelance journalist voor onder meer Opzij, Buitenhof, OneWorld en Met het Oog op Morgen, en schrijft ze drie keer per week een column in de Volkskrant over politiek en economie. In 2013 won ze de Helderingsprijs voor beste columnist van Nederland. Met Hans Wansink schreef ze het boek *De Kiezer* heeft Altijd Gelijk (Nieuw Amsterdam Uitgevers). In september 2016 verscheen van haar hand *Mark*, portret van een premier (Prometheus).

Voor niets op het podium

“Het blijft vreemd dat iedereen die bij een optreden betrokken is betaald wordt, behalve de muzikanten op het podium.” Als het op een billijke vergoeding voor live muziek aankomt, valt er nog veel te winnen volgens toetsenist Will Maas.

“De band krijgt niets onder het mom van: je bent hier voor je eigen promotie”

Will Maas zit al 30 jaar in de muziek. Hij speelt met heel veel verschillende bands, onder andere bij Ilse de Lange en Matt Simons, en geeft les op de Rockacademie in Tilburg. “Ik ben een ouwe rot van middelbare leeftijd,” zegt hij zelf. “Alleen al om die reden word ik niet meer zo gepiepeld als in het begin. Maar als ik om me heen kijk zie ik nog heel veel kwesties die niet oké zijn.”

Honderd euro

Als voorbeeld noemt hij de poppodia in Nederland die vanuit de overheid gesubsidieerd worden. “De gemeente steekt het geld in de stenen, het licht, het geluid. Iedereen die daar werkt, heeft een keurige cao en krijgt gewoon betaald. Behalve de muzikanten die er optreden.” Terwijl de echt grote namen wel een hoge gage weten af te dwingen, spelen de minder beroemde bands er vrijwel voor niets – honderd euro per persoon is al veel. Terwijl een optreden bandleden toch een hele dag kost.

Eigen promotie

De vergoedingen die Maas van collega-muzikanten te horen krijgt, zijn schrijnend. “Wat mensen in de orkestbak van grote producties als Soldaat van Oranje krijgen, durven ze niet eens te zeggen. Veel te weinig in ieder geval. En kijk naar De Wereld Draait Door. Dat is de publieke omroep, dus iedereen daar wordt uiteindelijk betaald door de belastingbetaler. Matthijs van Nieuwkerk krijgt heel veel geld uit de publieke kas. De tafelheer of -dame wordt ook betaald. Dat gun ik ze van harte, maar de band krijgt helemaal niets onder het mom van ‘je bent hier voor je eigen promotie’. Maar dat zou je van Marc Marie Huijbrechts toch ook kunnen zeggen? Bij RTL Live moet je als band zelfs 950 euro betalen om er te mogen spelen, daar moet je verplicht de techniek van ze afnemen voor dat bedrag.”

Tony's Chocolonely

Erg ‘billijk’ is het allemaal niet. En daar is nog niets aan veranderd sinds de invoering van het auteurscontractenrecht. Maas: “Heel veel muzikanten kunnen zich alleen maar veroorloven muziek te maken als ze anti-kraak wonen, niet te veel kinderen hebben en een partner met een vaste baan. Dus ja, het kan allemaal nog een heel stuk beter.” Hij heeft wel een oplossing voor het eeuwige

“Ik zie nog heel veel kwesties die niet oké zijn”

misverstand dat muzikanten hun beroep puur omwille van de eer en de promotie zouden moeten uitoefenen. “Ik denk aan een soort Fairtrade keurmerk voor podia, dat garandeert dat de muzikanten die er spelen eerlijk behandeld – en dus betaald – worden. Net zoals je Max Havelaar koffie hebt, of Tony's Chocolonely, waarbij je weet dat de makers niet volledig uitgebuit worden. Gemeentes zouden subsidiegeld kunnen labelen om ervoor te zorgen dat het eerlijk verdeeld wordt.”

Wat is billijk?

Toch ziet Maas ook verbeteringen sinds de invoering van het auteurscontractenrecht. “De discussie over wat nu eigenlijk een billijke vergoeding is wordt helderder gevoerd door makers en hun opdrachtgevers. Het bewustzijn daarover begint te komen. Nu de goede resultaten nog.”

Will Maas (1967) studeerde Hammond Orgel en Keyboards aan het conservatorium in Enschede en is al meer dan 25 jaar sessiemuzikant. Hij speelde met artiesten als Ilse De Lange, Marco Borsato, Beth Hart, Lenny Kuhr, Nick&Simon en Matt Simons. In 2004 werd hij uitgeroepen tot beste toetsenist van Nederland en onderscheiden met het ‘Duiveltje’. Op dit moment is hij bandleider en toetsenist van de New Yorkse singer-songwriter Matt Simons. Daarnaast geeft Maas al 15 jaar les aan de Rockacademie in Tilburg. Sinds 2015 vertegenwoordigt hij muziekmakend Nederland in het bestuur van de Nederlandse Toonkunstenaarbond.

De overheid leeft de wet niet na

Het auteurscontractenrecht is bedoeld om makers te behoeden voor wurgcontracten. Maar fotograaf Inge van Mill ervaart dat de overheid zelf onredelijke contracten voorlegt aan makers: "Het is hoog tijd voor wat goede voorlichting en handhaving."

"Zodra je over je auteursrecht begint, ben je het zwarte schaap"

Fotograaf Inge van Mill werkt naast haar eigen documentaire- en kunstprojecten voor gerenommeerde opdrachtgevers. De laatste jaren is ze bij het aannemen en afhandelen van die opdrachten steeds vaker bezig met haar grenzen aangeven, ook al kan dat soms 'gedoe' opleveren. "Zodra je over je auteursrecht begint, ben je het zwarte schaap. Ik word gezien als iemand die moeilijk doet, terwijl ik gewoon in mijn recht sta. Het gekke is dat ik me moet verdedigen voor het feit dat ik de wet naleef en daarnaast ook mijn eigen werkwijze, voorwaarden en tarieven hanteer. Er zit auteursrecht op foto's zodat de maker er zeggenschap over houdt en een vergoeding voor kan vragen. In feite is het auteursrecht mijn grootste goed, terwijl opdrachtgevers, maar ook heel veel anderen, het vandaag de dag niets meer waard vinden."

Aanbestedingen

Zodra het op afspraken maken aankomt, constateert Van Mill steeds vaker dat burgers, bedrijven en overheden niet weten hoe het auteursrecht werkt en waar het voor bedoeld is. Vooral over de houding van de overheid is zij kritisch. "Degene die de makers zou moeten beschermen tegen oneerlijke contracten doet er zelf het hardst aan mee." Daarmee doelt Van Mill op de Europese aanbestedingen, waarmee zij inmiddels te maken heeft zodra het een opdracht van de overheid betreft. "Vroeger maakte ik de offerte, kon ik mijn eigen waarde bepalen. Die vrije marktwerking is verdwenen. Nu komen overheden – net als de grote bedrijven – met een eenzijdig contract en bedrag waarmee je kunt instemmen of niet. En als je dat niet doet, ben je je opdrachtgever kwijt."

Foto's vernietigen

Best lastig, als die overheid je grootste opdrachtgever is. Onlangs heeft Van Mill besloten de aanbestedingscontracten niet meer klakkeloos te tekenen, met als gevolg dat sommige opdrachten aan haar voorbij gaan. "Ik vind de voorwaarden gewoon niet oké: je bent al je rechten kwijt, je hebt geen zeggenschap meer over je foto's, je moet bij de nieuwe aanbestedingen in 2018 de bestanden zelfs vernietigen nadat je ze hebt

doorgestuurd. Zo bouw je alleen maar aan een beeldbank van een ander, je bouwt niets op voor jezelf." Een wezenlijke verandering is ook dat niet de foto's zelf worden betaald, maar de uren die de fotograaf kwijt is aan het fotograferen. Van Mill: "Dit zegt veel over de lagere waardering voor foto's: er wordt waarde aan de bestede tijd toegekend, niet aan het product dat eruit voortkomt." Bovendien lijkt een uurprijs van €112,50 misschien een mooi bedrag, maar als je na twee uur fotograferen vijftig foto's moet nabewerken en aanleveren, zakt het feitelijke honorarium al snel onder de 20 euro per uur.

"Het blijft te bizar voor woorden dat de overheid de grootste boosdoener is"

Handhaven

"Het blijft te bizar voor woorden dat de overheid, die zegt het beste voor te hebben met de makers, de grootste boosdoener is," aldus Van Mill. "Hoe kun je makers weer een sterke positie geven als je die zelf ondermijnt? Ik denk dat de oplossing grotendeels ligt in voorlichting. Het zou goed zijn als iedereen wat beter op de hoogte is van de Auteurswet en waar die voor staat. Daarnaast zul je meer moeten handhaven: als je wilt dat mensen zich aan de wet houden, moet je er consequenties aan verbinden als ze dat niet doen."

Inge van Mill (1976) is 15 jaar actief als professioneel fotograaf. Zij creëert eigen kunst- & documentaire fotoprojecten, deze gaan enerzijds over verdeeldheid en ongelijkheid en anderzijds over verbinding en synergie. Deze thema's komen terug in haar projecten 'Tweederangsburger' van jongens van Marokkaanse afkomst en projecten Isabouckar en Primary, waarbij ze met dansers de menselijke connectie verkent. Daarnaast fotografeert zij voor dagbladen en magazines en is zij aangesloten bij fotoagentschap De Beeldunie. Haar werk is bekroond met vijf onderscheidingen bij de Zilveren Camera.

Korte tussenevaluatie per wetsartikel

1. Artikel 25c Aw

Mogelijkheid tot collectief onderhandelen over billijke vergoedingen

Op 1 juli 2015 is artikel 25c in de wet opgenomen. Bijna twee jaar later, op 11 april 2017, werd het daarbij behorende 'Besluit billijke vergoeding artikel 25c Auteurswet' gepubliceerd, waarin is aangegeven waaraan een gezamenlijk verzoek in de zin van artikel 25c moet voldoen en waarin de Raad voor Cultuur is aangewezen als onafhankelijk adviesorgaan.

In slechts een zeer beperkt aantal sectoren is overgegaan tot collectief onderhandelen, conform de mogelijkheid daartoe in het nieuwe artikel 25c Aw. Verenigingen van exploitanten zijn in de meeste sectoren niet bereid gebleken tot gesprek of verkenning van de mogelijkheid tot gesprek. Wat in de wet ontbreekt, is een prikkel om de sterkere marktpartij tot gesprek te brengen.

2.

Artikel 25d Aw

Bestsellerclausule

Artikel 25d Aw regelt de zogenaamde bestsellerclausule, die de maker aanspraak geeft op een aanvullende billijke vergoeding, wanneer de oorspronkelijke vergoeding in een ernstig onevenredige verhouding staat tot de exploitatieopbrengst. Voor zover de makersorganisaties hebben kunnen nagaan, zijn er tot op heden geen overleggen of modelcontracten bekend die hier naar aanleiding van de nieuwe wet anders of concreet invulling aan hebben gegeven. Evenmin kan echter worden geconstateerd dat deze bepaling het aangaan van royalty-overeenkomsten heeft bevorderd (een royalty-vergoeding zal minder snel leiden tot een onevenredige verhouding).

Een gemis is overigens de specificatieplicht, die wel is geregeld in het geval van non usus (art. 25e lid 4 Aw). Zonder deze plicht voor de exploitant is het voor de maker nauwelijks tot niet mogelijk te achterhalen of en zo ja, in welke mate er sprake is van een onevenredigheid in de opbrengst ten opzichte van de initiële vergoeding.

3.

Artikel 25e Aw

Non usus

Artikel 25e Aw betreft het recht van de maker om een exploitatieovereenkomst te ontbinden indien de exploitant het auteursrecht niet langer voldoende exploiteert. Wij kennen nog geen voorbeelden uit onze praktijk of andere casussen waarin het huidige artikel 25e Aw een (duidelijk) verbeterde situatie laat zien ten opzichte van de periode waarin dit artikel nog niet bestond en waarin een beroep gedaan werd of gedaan kon worden op andere wetsartikelen, waaronder die betreffende de buitengerechtelijke ontbinding van de overeenkomst. Van deze al bestaande wetsartikelen is met name in de muzieksector door diverse (prominente) makers gebruik gemaakt.

4.

Artikel 25f Aw

Vernietiging van onredelijke bedingen

Artikel 25f Aw regelt dat makers onredelijk bezwarende bedingen die betrekking hebben op de exploitatie van hun werk kunnen vernietigen. Hoewel er wettelijk gezien dus meerdere mogelijkheden bestaan voor makers om een mogelijk ongelijkwaardige contractverhouding aan de kaak te stellen, blijkt dit in werkelijkheid voor vrijwel alle makers een te heikel avontuur. Omdat veel freelance makers voor hun inkomen afhankelijk zijn van deze grote opdrachtgevers, ervaren makers het voorleggen van onredelijk bezwarende bedingen als te riskant. Vrijwel iedere maker gaat er – helaas met reden – van uit dat er bij klachten nooit meer een opdracht zal worden verleend. Wij hebben geen afname van onredelijke bedingen in de contractpraktijk kunnen constateren. Onder meer de contractpraktijk van de publieke omroep bleef vooralsnog ongewijzigd.

Een wezenlijk verschil zou gemaakt kunnen worden indien door de overheid (en overheidsfondsen) redelijke contractvoorwaarden en goed opdrachtgeverschap als subsidievoorwaarde zou worden gesteld.

5.

Artikel 45d Aw

Film

Bij artikel 45d Aw zijn grote groepen makers betrokken. Film is bij uitstek het moderne 'Gesamtkunstwerk', waarbij veel groepen makers van voor het filmwerk of in het filmwerk gebruikte pre-existing en post-processing works betrokken zijn.

De in de wet genoemde 'hoofdmakers' verenigden zich reeds enkele jaren geleden binnen PAM (Portal Audio Visuele Makers). Namens deze groep wijzen wij erop dat een regeling die (ook) voor de toekomst een vergoeding voor hen waarborgt van essentieel belang zal zijn. Het kijkgedrag verplaatst zich immers steeds meer van lineair naar on demand en juist on demand is uitgezonderd van deze regeling. Ook bioscoopvertoning is uitgezonderd, terwijl de praktijk uitwijst dat een vergoeding ten aanzien van deze exploitatie niet via de individuele contracten wordt gewaarborgd.

Namens de overige bij filmwerken betrokken makersgroepen (niet zijnde muzikanten) wil het Platform Makers nadrukkelijk de aandacht vestigen op de beperking van de vergoedingsaanspraak in artikel 45d lid 2. In het voortraject van het wetsartikel was het voornemen dit recht te introduceren voor makers die 'een wezenlijke bijdrage' leverden aan het filmwerk. In de definitieve nota van wijziging bleek deze vergoeding slechts ten goede te komen aan de hoofdregisseur, de hoofdrolacteur en de scenarioschrijver. Voor andere 'hoofdmakers' of makers met een 'wezenlijke' bijdrage betekent dit dat zij niet met de nieuwe wet geholpen zijn.

6.

Artikel 25g Aw

Geschillencommissie

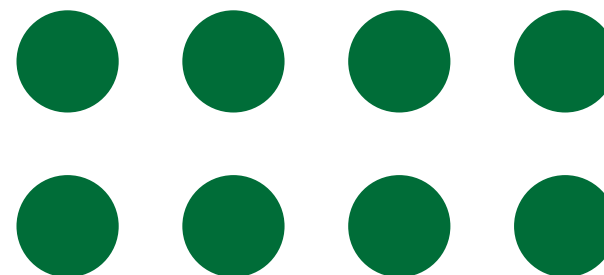
De Geschillencommissie Auteurscontractenrecht werd opgericht na overleg tussen Platform Makers en Platform Creatieve Media Industrie. Tot op heden hebben alleen muzikuitgevers zich collectief aangesloten bij de geschillencommissie. In andere branches blijven exploitanten, waaronder ook de Publieke Omroep, voornamelijk niet bereid zich aan te sluiten. Enkele klachten hebben niet geleid tot een daadwerkelijke procedure omdat de betreffende platenmaatschappij, respectievelijk uitgever niet aangesloten bleek en/of zich niet wenste aan te sluiten. Ook hier zou de overheid (en zouden overheidsfondsen) een belangrijke rol kunnen spelen door aansluiting bij de geschillencommissie als subsidievoorwaarde te stellen.

Het indienen van een klacht bij de geschillencommissie blijft evengoed een weg die veel makers ook in dat geval niet zullen en willen nemen uit angst als 'moeilijk' bekend te staan en/of geen vervolgoopdrachten meer te ontvangen. Belangrijkste daadwerkelijke verbetering van de positie van makers is vooral te bereiken door collectieve actie (beter) mogelijk te maken en door als subsidievoorwaarde goed opdrachtgeverschap en redelijke contractvoorwaarden te stellen (en hierop toe te zien).

Een uitgebreidere (tussen)evaluatie van de wet is te vinden op de website van Platform Makers.

“Steeds meer bedrijven willen mijn bronbestanden voor niets hebben, terwijl dat niet is afgesproken. Een opdrachtgever dreigde nooit meer met mij samen te werken als ik mijn 3D CAD-bestanden niet gratis zou verstrekken want ‘ze zijn toch al gemaakt’. Ik moest ze dan ook nog gratis aan een voor mij concurrerend render-bedrijf geven. Ik word als ‘heel vervelend’ aangemerkt als ik daar een vergoeding voor vraag, terwijl ik gewoon in mijn recht sta volgens mij.”

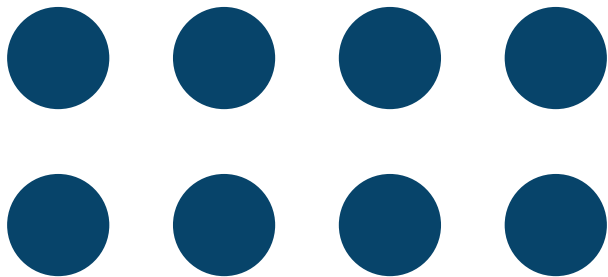
Anoniem, interieurarchitect

Wie vertegenwoordigen wij?

“Mijn grootste opdrachtgever, de Persgroep, heeft op eigen houtje besloten het recht te hebben om alle niet gepubliceerde – en dus niet betaalde – foto’s die ik geleverd heb, op Persgroep-websites te zetten. Dat gebeurt nu dagelijks op veel van hun sites. Protesteren heeft geen zin; je bent machteloos nu men over de foto’s beschikt in hun computersysteem en je ze niet zelf kunt verwijderen.”

Anoniem, persfotograaf

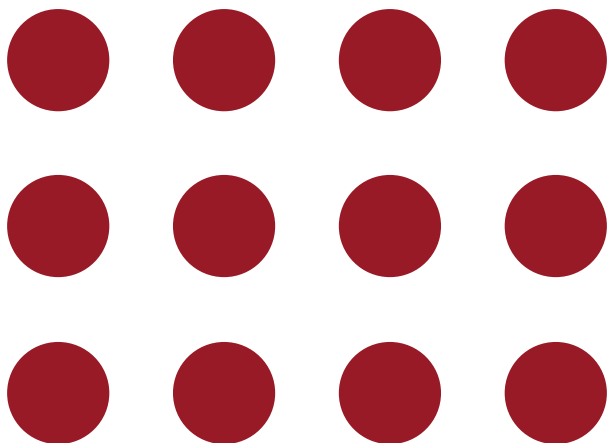
Platform Makers is het samenwerkingsverband van de belangen- en beroepsorganisaties van auteurs en uitvoerend kunstenaars. Het platform heeft als doel het versterken van het auteursrecht en het verbeteren van de onderhandelingspositie van makers ten opzichte van producenten en opdrachtgevers. Platform Makers treedt op als woordvoerder en aanspreekpunt namens ruim 30.000 professionele makers, aangesloten bij de volgende belangenorganisaties:

- ACT (acteurs)
- Auteursbond (educatieve auteurs, freelance journalisten, literaire schrijvers, scenarioschrijvers, toneelschrijvers, vertalers en zelfstandig ondertitelaars)
- BCMM (componisten multimedia)
- Beroepsvereniging voor auteur-muzikanten - BAM! (muziekauteurs)
- Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers - BNO (ontwerpers en illustratoren)
- Beroepsorganisatie Nederlandse Stripmakers - BNS (stripmakers, waaronder striptekenaars en -schrijvers)
- Dupho (fotografen)
- Dutch DJ Foundation - DDJF (DJ's/producers)
- Dutch Directors Guild - DDG (film- en televisieregisseurs)
- Kunstenbond (kunstenaars en creatieven)

- Nederlandse Vereniging van Journalisten - NVJ ((foto)journalisten, programmamakers)
- Netherlands Society of Cinematographers - NSC (cinematographers)
- Nieuw Genootschap van Nederlandse Componisten - Nieuw Geneco (componisten)
- Ntb (musici, dansers, acteurs, componisten en muziektekstschrijvers)
- Popauteurs.nl (componisten en muziektekstschrijvers)
- Samen1Stem (freelancers werkzaam in nasynchronisatie of andere vormen van stemwerk)
- Tekstnet (tekstschrijvers)
- VCTN (componisten en tekstdichters)

“Ik zou niet zo snel wat aan de Geschillencommissie voorleggen, omdat ik bang ben dat ik dan geen opdrachten meer krijg. Ik heb al eens een grote opdrachtgever verspeeld door mijn mond wél open te doen.”

Anoniem, illustrator

Colofon

Productie

Ellie Speet, Platform Makers

Interviews & redactie

Willemijn de Jonge, Mijnwerk

Fotografie

Greetje Mulder

Grafisch ontwerp

Thonik

Druk

NPN

Uitgever

Platform Makers

Rechten

Alle rechten voorbehouden. Verspreiding via digitale kanalen van de gehele integrale publicatie in PDF is toegestaan. Gehele of gedeeltelijke overname of (her)druk is zonder toestemming van de uitgever niet toegestaan. Alle bijdragen in deze publicatie zijn tussen november 2017 en januari 2018 verzameld en bewerkt. De namen van veel geciteerde makers zijn op hun verzoek geanonimiseerd, maar zijn wel bekend bij Platform Makers.

© 2018 Platform Makers, Amsterdam

Platform Makers

Postbus 75997

1070 AZ Amsterdam

T: 020 3039700

E: info@platformmakers.nl

www.platformmakers.nl